

EURÓPAI FÜZETEK 15.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI

TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Dr. Láng István – Dr. Faragó Tibor

Dr. Schmuck Erzsébet – Dr. Zoltai Nándor

Környezetvédelem Magyarországon és az Európai Unióban

Környezetvédelem

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külügyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánkai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós, Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörcsik Richárd, Inotai András, Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső, Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám, Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Lektor: Dr. Bartha Péter

Kézirat lezárva: 2003. március 10.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Fényképek: Audiovisual Library European Commission

Portréfotó: Csorba Gábor

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

Most, hogy a történelem jóvoltából Magyarország végre vitathatatlanul egygé olvadhat Európa nyugati térfelével, ne is csak azt vizsgáljuk: vajon ott voltunk-e valaha, s ha igen, mennyire és miként, hanem nézzünk szembe a ma legégetőbb különbségekkel.

Két vonatkozás bizonyára előtűnik, s szóljunk ezekről kendőzetlenül. Az elmúlt időkben a kelleténél jóval pazarlóbban bántunk erőforrásainkkal, és könnyelműen – némelykor felelőtlenül – a minket körülvevő környezettel. Emberi, fizikai, lelki tartalékaink megőrzésére a kelleténél és a lehetségesnél is kevesebb figyelmet fordítottunk, s ugyanígy nem őriztük féltve vizeink, levegőnk tisztaságát, tájunk növényeit, állatait, természeti kincseinket.

Most, hogy a szigorodó rendben élő Európa Unió része lehetünk, kötelezően nyílik alkalmunk arra, hogy mulasztásainkat számba vegyük. Örüljünk az ösztönzésnek, még ha a koncentráltabb teljesítmény többlet-energiáját, olykor lemondást követel is. A felzárkózás, a gyorsabb tempó haszna ugyanis nagyszerű távlatokat nyit a lakosság előtt.

Ez a füzet a minket körülvevő világról szól. Arról, mit várnak tőlünk azok a társak, akik között ezután felmutathatjuk saját

értékeinket. És jelezzük: mi mit kívánunk tenni, hogy egyenrangú partnerekként működjünk együtt velük. A sorokból kibontakozik az eddiginél okosabban, hatékonyabban szervezett és ellenőrzött környezet képe, ahol kormányzat és önkormányzat, vállalat és kistermelő, közösség és egyén felelősséggel vigyáz örökölt javaira, hogy azokat gyarapodva adja tovább utódainak.

I. Bevezető

Hazánk természeti kincseinek megőrzése fontos nemzeti célunk. Ez az örökség – felelősségteljesen gondolva – ugyanakkor Európa számára is hatalmas érték. Magyarország az unió tagjaként a környezetvédelem területén is pozitív átalakulást mutathat majd fel. A sokrétű közösségi szabályrendszer alkalmazása nélkül elképzelhetetlen lenne a tagországok hatékony együttműködése, az egészséges és biztonságos környezeti feltételek egyöntetű megteremtése és érvényesítése. E szigorú előírások alkalmazása azonban mindenekelőtt saját érdekünk, hiszen betartásukkal a lehető legkisebbre csökkenthetők a környezetünket, egészségünket érő káros hatások.

A természeti értékek megőrzése, a környezet védelme és az európai uniós tagság ezekkel kapcsolatos feltételeinek biztosítása azonban nem tekinthető egyszerűen sajátos ágazati tevékenységnek. Minden társadalmi-gazdasági folyamat valamilyen módon hatással van környezetünkre, és minden környezeti szabályozás, környezetvédelmi intézkedés érinti – elősegíti vagy éppenséggel korlátozza – a különböző gazdasági tevékenységeket. Ennek megfelelően az Európai Unióhoz való csatlakozás környezetvédelmi vetületei is csak az összes

többi területtel, feladatkörrel összefüggésben vizsgálhatók és kezelhetők. Mindezekre való tekintettel környezetünk állapotának javítása, természeti értékeink megőrzése, az egészséges környezeti feltételek biztosítása szempontjából az európai uniós tag-

ság, a közösségi normarendszer átvétele és érvényesítése feltételezi a legteljesebb mértékű egyeztetést és együttműködést az ágazatok, a különböző társadalmi érdekcsoportok között.

Az Európai Unióban is e sajátosságok jellemzik a környezetpolitika fejlődését, a környezetvédelmi intézmény- és jogrend-

szer kiteljesedését. Az elmúlt évtizedekben egyértelművé vált, hogy megfelelő – és minden más szakterületet átható – környezetvédelmi szabályozás nélkül a közösségi együttműködés gazdasági és szociális pillérei nem lehetnek szilárdak, az integráció nem mélyíthető el. Az áruk, a szolgáltatások, a beruházásokat teremtő tőke szabad mozgása, az uniós polgárok életminőségének megőrzése, javítása érdekében kialakított

és mind jobban szigorodó előírások mellett figyelembe kellett venni az országhatárokon áttérjedő környezeti hatások korlátozásának, megszüntetésének követelményét is. Mindezek eredményeképpen napjainkra az Európai Unió környezetvédelmi jogrendje, intézményrendszere és gyakorlata, valamint a más szakterületeken bevezetett, a környezetvédelmet közvetve érintő normarendszer rendkívül sokoldalúvá, részletessé vált.

II. A közösségi környezetpolitika fejlődése

Az Európai Unió közös politikái között a környezetvédelem a hetvenes évek elején jelent meg, és az azóta eltelt időszakban számottevően megváltozott. A környezetpolitika kezdetben főleg a környezeti elemek (levegő, víz, talaj) védelmére, illetve a közös piac hatékony működéséhez elengedhetetlen termékekre és a szolgáltatásokra vonatkozó környezetvédelmi előírásokra koncentrált. E védelem elsősorban nem a szennyezés forrásánál kívánt változást, azaz nem a megelőzést célozta, hanem a szennyezés kibocsátásának mérséklésére, illetve megakadályozására irányult. Vagyis az újratermelő és egyre sokrétűbb környezeti problémákat alapvetően utólagos beavatkozásokkal kezelték. Eközben rendkívül gyors ütemben gyarapodott a gazdasági, illetve a kereskedelmi-forgalmazási tevékenységekre vonatkozó környezetvédelmi előírások száma és terjedelme.

A kilencvenes évek elején a hangsúly áttevődött a környezetkárosítás megelőzésére, egyben a természeti erőforrások minél kisebb terheléssel járó felhasználására. E megközelítést viszont csak úgy lehet hatékonyan érvényesíteni, ha a környezetvédelmi szemlélet – az elvek és

a követelmények figyelembevétele – a politikai döntéshozás minden szintjén és minden érintett ágazatban érvényesül. A környezeti szempontok integrálásának igényét a más ágazati politikákért felelős közösségi és tagállami intézmények, hatóságok, politikusok és szakemberek is egyre határozottabban megfogalmazták. Talán még ennél is fontosabb, hogy e követelmény megjelent a Közösség alapokmányában, illetve az ágazatközi (szektorközi) horizontális szabályozásban.

A környezetpolitika végül akkor vált egyenrangúvá a többi közösségi politikával, amikor a kilencvenes évek végén elfogadták a fenntartható fejlődés alapelveit és koncepcióját, majd 2001-ben jóváhagyták az erre vonatkozó közösségi stratégiát.

A közösségi környezetpolitika, illetve annak érvényesítése „három plusz egy” lábón áll. Ezek: a szakpolitikák és az ezeknek keretet adó *akcióprogramok*; az előírásokat, a közösségi normákat megjelenítő *jogszabályi eszközök*; a közösségi, a nemzeti, a regionális és a helyi szintű végrehajtást elősegítő pénzügyi *támogatási mechanizmusok*, alapok; valamint a mindezeket működtető, szervező, ellenőrző – esetenként akár kikényesítő – *intézményrendszer*.

Az Európai Unió környezetpolitikájának fő célkitűzéseit, feladatait, a közösségi vívmányok gerincét adó irányelvek alapjait a környezetvédelmi akcióprogramok tartalmazzák. E keretjellegű cselekvési tervek több évre határozzák meg a fő célokat és az azok eléréséhez szükséges végrehajtási eszközöket. Az első akcióprogramot 1973-ban fogadták el. Az akcióprogramok azóta mind tartalmasabbak és konkrétabbak lettek, s az 1992-ben elfogadott ötödik program már kifejezetten – az abban az évben megtartott Rio de Janeiro-i világkonferenciára is tekintettel – a környezetpolitikának a fenntartható fejlődési koncepció keretében való átfogó érvényesítését célozta meg. Az ezt követő hatodik program előkészítése során rendkívül kritikusan elemezték az ötödik program végrehajtásának helyzetét: világossá vált, hogy a programok és a jogszabályok ellenére a környezet állapota sok mutató tekintetében nemhogy javult volna, hanem tovább romlott. Ezért, szakítva a korábbi megközelítéssel, egyértelműbb prioritási területeket határoztak meg, és hangsúlyozták a végrehajtás rendszeres ellenőrzésének fontosságát.

A környezetpolitika jelentőségének legmagasabb szintű elismerését azonban annak megjelenítése szimbolizálta a Közösség alapszerződésében. Erre először 1987-ben kerül sor, az akkor hatályba lépett Egy-

séges Európai Okmányban. Az alapszerződés keretében önálló környezetvédelmi fejezetet fogadtak el, amely már viszonylag részletesen taglalta e közös (szak)politikai terület átfogó célkitűzéseit és eszközeit. A környezetvédelem – az Európai Uniót

az 1992-es Maastrichti Szerződéstől kezdődően egyértelműen jellemző hárompilléres felépítés keretében – a sokrétű belső közösségi politikákat is magában foglaló első pillér szerves és mind jobban bővülő része lett. Az 1997-es Amszterdami Szerződés pedig már világosan megfogalmazta a környezetvédelmi szempontok érintett közösségi politikákba való integrálásának követelményét.

III. A gazdasági, a szociális és a környezeti célkitűzések, követelmények és politikák integrálása

Az Amszterdami Szerződés nem általában mondta ki a környezetpolitika integrálásának szükségességét, hanem elismerte az ebből a szempontból is meghatározó jelentőségű, a fenntartható fejlődésre vonatkozó célkitűzést. Ezt követően azonban meglehetősen váltakozó eredményességgel haladt tovább a környezetpolitika e tágabb keretben való érvényesítése. Az 1998-as cardiffi csúcson ugyan elhatározták, hogy a *fenntartható fejlődés elvét* a jövőben minden szektort illetően alkalmazzák, s ennek részeként az Európai Tanács elé kerülő stratégiai jellegű előterjesztések kapcsán értékelik a környezeti hatásokat, ezzel párhuzamosan azonban mind inkább előtérbe kerültek a szociális célkitűzések. Ezekre vonatkozóan – a fenntartható fejlődési koncepcióból mintegy kiragadva – elfogadták az úgynevezett *lisszaboni stratégiát* (foglalkoztatáspolitikai, szegénység és társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem, esélyegyenlőség, népesedéspolitika stb.). Ezt követően kezdődött meg – az 1999. évi helsinki csúcstalálkozó határozatának megfelelően – a fenntartható fejlődéssel foglalkozó stratégia kidolgozása, amelyet 2001. évi göteborgi csúcson hagytak jóvá.

A stratégia kialakítására nagy hatással voltak a globális együttműködési folyamatok is. Az 1992. évi Rio de Janeiro-i konferencia után világszerte felerősödött az igény a fenntartható fejlődés elveinek érvényesítésére. Az Európai Unió ötödik környezetvédelmi akcióprogramjában már világosan megjelent az az elvárás, hogy érvényesítsék a fenntarthatóság koncepciójából adódó kritériumokat. Ez a törekvés a 2001-es göteborgi csúcstra való felkészülés során kapott új lendületet, s megvalósulására egyértelműen kedvező hatást gyakoroltak a 2002-re tervezett Fenntartható Fejlődési Világtalálkozó előkészületei.

Az Európai Unió fenntartható fejlődési stratégiával foglalkozó dokumentuma abból indul ki, hogy a jövőben a gazdasági növekedés, a társadalmi összefogás és a környezetvédelem az eddigieknél is jobban összefonódik. Hosszú távú jövőképet kell kialakítani, amely katalizáló hatással lesz a politikai döntéshozókra és a civil társadalomra egyaránt. A göteborgi stratégia egyik fontos funkciója, hogy kezdeményezze hasonló dokumentumok kidolgozását nemzeti szinten, illetve ösztönözze e követelmények megjelenítését az ágazati stratégiákban.

A stratégia a következő fontosabb *célok*at jelölte meg:

- erősödjön az ágazati politikák összhangja;
- az érdekeltek alakítsanak ki megfelelő árakat, amelyek jelzésértékűek az egyének és a vállalkozások számára;
- a jövő érdekében kerüljön sor tudományos és technológiai befektetésekre;
- javuljon a kommunikáció, miáltal mozgósíthatók a polgárok és a vállalkozások;
- figyelembe kell venni az unió bővítését és a globális dimenziót.

A cselekvési *prioritások* a következők:

- az ágazati politikák széles körét átfogó cselekvésre van szükség;
- korlátozni kell az éghajlatváltozást, és növelni kell a tiszta energia felhasználását;
- foglalkozni kell a környezet-egészségügyi veszélyekkel;
- felelősebben kell gazdálkodni a természeti erőforrásokkal;
- javítani kell a közlekedési rendszereket és a területgazdálkodást;
- le kell küzdeni a szegénységet és a társadalmi kirekesztettséget;
- nem hagyhatók figyelmen kívül a társadalom előregedésének gazdasági és társadalmi hatásai.

Látható, hogy a stratégiában és a cselekvési prioritásokban környezetpolitikai, gazdaságpolitikai és társadalompolitikai elemek egyaránt megjelennek.

A fenntartható fejlődés stratégiája nem egyenlő egy ország vagy egy ágazat közép- vagy hosszú távú fejlesztési tervével. Sokkal inkább az ilyen tervek elkészítéséhez ad új szemléletet, megközelítési módszert, és rögzíti a jövőkép fontosabb célkitűzéseit. Magyarországon elkezdődött a műhelymunka a fenntartható fejlődési stratégia koncepciójának elkészítéséhez, de egyelőre hiányzik a magas szintű politikai döntés a tervezési és az együttműködési folyamatról, a majdani jóváhagyás és végrehajtás kereteiről.

IV. Csatlakozási felkészülés

Az Európai Unió és a magyar kormány 1991-ben kötött megállapodást a társulás létesítéséről, amelyet az 1994. évi I. törvénnyel hirdettek ki. A törvény gazdasági együttműködéssel foglalkozó része megállapította, hogy a Magyarország gazdasági és társadalmi fejlődését előmozdító politikák kialakításakor a fenntartható fejlődés elveiből kell kiindulni, és a környezetvédelmi megfontolásoknak megfelelő szerepet kell játszaniuk e politikák megvalósításában és végrehajtásában.

A törvény felsorolja az Európai Unióval való *együttműködés* főbb pontjait. Ezek a következők:

- a szennyezési szintek figyelemmel kísérése;
- a helyi, a regionális és a határokat átlépő levegő- és vízszennyezés elleni harc;
- a vegyi anyagok nyilvántartása és biztonságos kezelése;
- a vízminőség, különösen a határokon keresztülvezető folyók vízminősége;
- a hulladékok csökkentése, újrahaznosítása és biztonságos elhelyezése vagy megsemmisítése, illetve a veszélyes hulladékok országhatáron túlra szállításáról és elhelyezésének ellenőrzéséről szóló Bázeli Egyezmény végrehajtása;
- a mezőgazdaság környezeti hatása, a talajerózió, az erdők, a növény- és az állatvilág védelme;

- a földhasználat tervezése, beleértve az építési és a városfejlesztési tervezést;
- a gazdasági és pénzügyi eszközök használata;
- a globális klímaváltozás;
- a környezeti szempontból súlyosan terhelte ipari körzetek rehabilitálása.

A csatlakozási megállapodás 1994-es életbe lépése nyomán felgyorsult az integrációs folyamat. 1996 tavaszán valamennyi tagjelölt ország kormánya kérdőívet kapott az Európai Bizottságtól. Hazánkban a közösségi jogrend környezetvédelmi fejezete kapcsán három hónapon belül több mint 60 kérdésre kellett válaszolnia. Ekkor alakult ki az a tárcaközi szakértői munkacsoport, amely mindmáig foglalkozik a környezet- és természetvédelemmel, illetve gondolja a vízügygel összefüggő fejezetet.

1997-re az unió kidolgozta az Agenda 2000 című dokumentumot, amely rögzíti a keleti bővítéssel kapcsolatos intézményfejlesztési és költségvetési tervezési feladatokat a 2002–2006 közötti időszakra. E dokumentumhoz kapcsolódóan 1998-ban a tagjelölt országoknak ki kellett dolgozniuk a közösségi vívmányok átvételének nemzeti programját.

A magyar program (ANP) tervezetét az unió 1999 júliusában fogadta el. Egyidejűleg benyújtottuk a környezetvédelmi

fejezettel kapcsolatos hivatalos magyar tárgyalási álláspontot is. A csatlakozási tárgyalások első szakasza, az átvilágítás – azaz annak megítélése, hogy az ország mely közösségi jogszabályok teljesítését tudja vállalni, és melyekre kér átmeneti mentességet – 1999 januárjában-februárjában lezajlott. Kezdetben 18 témakörrel kapcsolatban foglalmaztunk meg mentességi igényt, az elkövetkező fél évben végzett hatásvizsgálatok figyelembevételével azonban számuk kilencre csökkent. További felmérések alapján – mivel a gyökeres gazdasági szerkezetváltás eredményeként megszűntek egyes ipari tevékenységek, illetve a vállalatok fejlesztéseinek köszönhetően

– a környezetvédelmi fejezetben 2001. első felére már csak négy átmeneti mentességi igény maradt fenn, amelyeket az Európai Unió el is fogadott. Ennek két tényező volt a feltétele: a korábban jelentős késésbe került jogharmonizáció felgyorsítása, valamint az unió által megkövetelt, a kritikus közösségi jogszabályokkal kapcsolatos hazai fejlesztési, beruházási (végrehajtási) tervek kidolgozása és benyújtása.

Minden igyekezet és jóakarattal ellenére a környezetvédelem területén a csatlakozási felkészülés és a tárgyalások eleinte kedvezőtlen módon alakultak: a jogharmonizáció nehezen haladt előre, s ez visszatükröződött az Európai Bizottság kritikus

hangvételű 1998-as, 1999-es és 2000. évi országjelentésében is. A 2001 novemberében kiadott jelentés viszont végre áttörést hozott. Eszerint „Magyarország a környezetvédelmi jogrenddel való harmonizáció igen magas szintjét érte el, ... a korábbiakban

tapasztalt elmaradását a múlt év során felszámolta”. A 2002. évi jelentés pedig – nyugtázva a szektorszabályozások átvételét – rögzítette, hogy „ismételen számottevő előrehaladás történt”, csupán az addig még jóvá nem hagyott Országos Hulladékgazdálkodási Tervet hiányolta. 2002 decemberében az Európai Unió Magyarországgal is befejezte a csatlakozási tárgyalásokat.

A jogi előírások átvétele azonban önmagában nem elég. Olyan intézményeket kell alapítani és működtetni, amelyek lehetővé teszik a jog alkalmazását, érvényesítését.

Így a jogszabályi előírásoknak megfelelően különféle szervezeteket, laboratóriumokat és irodákat kell létrehozni, s meg kell erősíteni a hatóságok működésének személyi és tárgyi hátterét. Az uniós jogrend környezetvédelmi fejezetében megjelölt, közvetlenül illetékes minisztériumok (a környezetvédelmi és vízügyi, a belügyi, az egészségügyi, a gazdasági és közlekedési, a földművelésügyi és vidékfejlesztési tárca) az éves költségvetési tervezés során rendszeresen gondot fordítottak és fordítanak a hatósági szakemberállomány továbbképzésére, létszámának növelésére. (A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium például az utóbbi időszakban több mint száz fővel bővítette a szakemberek számát.)

A csatlakozási tárgyalások során vállalt, az egyes közösségi irányelvek követelményeinek való megfelelés érdekében kidolgozott beruházási, fejlesztési (végrehajtási) tervek teljesítése tekintetében a helyzet összességében megfelelő. Összefüggenek ezzel az előcsatlakozási közösségi támogatások (ISPA, PHARE), valamint a Kohéziós Alap és a Strukturális Alapok hasznosítására való felkészüléssel kapcsolatos erőfeszítések is. Új feladat az unió átfogó környezetpolitikájának hatékonyabb érvényesítése, valamint az, hogy a kormányzati apparátus a csatlakozási szerződés aláírásának másnapjától képes legyen kezelni a dokumentum-tömeget.

A környezetvédelmi joganyagok való teljes megfelelés költsége országosan, és az utolsó teljesítendő határidőig, 2015 végéig terjedő időszakra vetítve mintegy 2700 milliárd forint. Az állami (központi és önkormányzati költségvetési) finanszírozású végrehajtási tervekben időarányosan jelenik meg a *települési szennyvizek* elvezetése és kezelése, valamint az *ivóvíz minőségének* javítását célzó nemzeti program előkészítése és végrehajtása. A 2009-ig fokozatosan megvalósítandó *hulladéklerakó program* megalapozását segíti, hogy végéhez ért az

az országos felmérés, amelynek alapján a felügyelőségek egyedi döntéseket tudnak hozni a tennivalókról. Így a csatlakozásig lezajlik az ütemezés, és megkezdődik a végrehajtás. A magántulajdonú vállalkozások beruházási terveinek végrehajtásáról eddig nem sikerült megfelelő képet nyerni. E beruházásokat is el kell végezni, ugyanis a közösségi előírások átkerültek a harmonizált hazai jogszabályokba, és végrehajtásukat a hatóságok ellenőrzik. A piacon maradás érdekei ugyancsak ösztönzik a fejlesztéseket.

V. A Nemzeti Környezetvédelmi Program

Az 1995-ben elfogadott környezetvédelmi törvény előírta, hogy hatéves ciklusokra környezetvédelmi programokat kell kidolgozni, és azokat jóváhagyásra az Országgyűlés elé kell terjeszteni. A hatéves időszakot az indokolja, hogy a programok átíveljék a kormányzati ciklusokat, miáltal nemcsak a mindenkori kormány, hanem az ellenzék is érdekelt az elkészítésében. A program tartalmazza a legfontosabb célkitűzéseket, az ezek megvalósítására irányuló konkrét terveket, a végrehajtás finanszírozási lehetőségeit és garanciáit, valamint leírja az ellenőrzés mechanizmusát. A program alapján éves vagy kétéves intézkedési terveket dolgoznak ki. Az első Nemzeti Környezetvédelmi Program az 1997–2002 közötti időszakot ölelte fel, és nagy figyelmet szentelt az uniós tagságra való felkészüléssel kapcsolatos környezetvédelmi feladatoknak is.

Már elkészült a 2003–2008-as periódusra a második Nemzeti Környezetvédelmi Program első olyan tervezete, amely alkalmas volt arra, hogy széles körű társadalmi vitára bocsássák, illetve megkezdjék a tárcaegyeztetéseket. A munkatervek szerint a program 2003 áprilisában kerül

a kormány, majd később az Országgyűlés elé.

Az átfogó célkitűzések és teendők mellett a következő *tematikus akcióprogramok* szerepelnek a tervezetben:

- a környezettudatosság növelése;
- az éghajlatváltozást befolyásoló tényezők korlátozása;
- környezet-egészségügy és élelmiszerbiztonság;
- városi környezetminőség;
- a biológiai sokféleség védelme és tájvédelem;
- vidéki környezetminőség, terület- és földhasználat;
- vizeink védelme és fenntartható használata;
- hulladékgyűjtés;
- környezetbiztonság.

Egy másik metszetben csoportosítva a feladatokat, a következő ágazatok legfontosabb környezeti eljárássait veszik figyelembe: energetika, közlekedés, ipar, mezőgazdaság, turizmus, kereskedelem.

A tartalmi szerkezet jól harmonizál az Európai Unió környezetvédelmi akcióprogramjaival. A Nemzeti Környezetvédelmi Program keretében kell teljesítenünk azokat a

kötelezettségeket is, amelyeket a csatlakozási tárgyalásokon vállaltunk, illetve időarányosan végrehajtanunk azokat a feladatokat, amelyekre átmeneti mentességet kaptunk.

Különösen a hulladékgazdálkodás területén sok a tennivaló: ezeket az Országgyűlés által 2002 decemberében elfogadott Országos Hulladékgazdálkodási Terv részletezi. A végrehajtást azonban a Nemzeti Környezetvédelmi Program konkretizálja. Különös gondosságot és nagy erőfeszítéseket igényel a települési szilárd hulladékok begyűjtése, ezen belül a szelektív módon gyűjtött tételek kezelése és hasznosítása. A folyékony hulladék, vagyis a szennyvizek kezeléséhez növelni kell a csatornázottság mértékét, és újabb szennyvíztisztító berendezéseket szükséges kiépíteni. A veszélyes hulladékok ártalmatlanítása ugyancsak sürgető feladat. Ez kiterjed a korábban szabálytalanul elhelyezett hulladékokra, illetve az újonnan keletkezőkre. A korszerű hulladékgazdálkodás jelentős szervezési és hatósági feladatokkal terheli az önkormányzatokat. Emellett a vállalatoknak, a gazdálkodó szervezeteknek és a lakosságnak is többet kell tenniük. A tisz-

tább – és kevesebb szemetet, hulladékot termelő – Magyarország létérdekünk.

A környezetvédelem jókora anyagi ráfordítást igényel. Nincsenek még pontos és végleges adatok a Nemzeti Környezetvédelmi Program hatéves időszakáról, de az biztosra vehető, hogy a megvalósítás költsége néhány ezermilliárd forintra rúg majd, ami magában foglalja az EU jogi előírásainak való megfelelésre fordítandó összeg időarányos részét is. Ennek várható forrásai (kerekített számokkal) a következők:

- központi költségvetési források – köztük az Környezetvédelmi Alap Célelőirányzata – 50 százalék;
- az uniós csatlakozás nyomán megnyíló támogatás 14 százalék;
- a gazdálkodó szervezetek ráfordítása 22 százalék;
- az önkormányzatok ráfordítása 10 százalék;
- lakossági hozzájárulás 4 százalék.

Ez jókora teher, de a környezetvédelmi modernizálást akkor is el kellene végeznünk, ha Magyarország nem csatlakozna az Európai Unióhoz.

VI. A csatlakozás hatásai és mérlege a környezetvédelemben

A csatlakozási tárgyalások befejezése után kiváltképp előtérbe kerültek azok a kérdések, hogy milyen előnyökkel jár és milyen terheket ró Magyarországra az uniós csatlakozás.

1. Várható előnyök

Egy, az Európai Bizottság megbízásából 2001-ben készített tanulmány (ECOTEC, Brüsszel) – tehát nem hazai számítások – szerint Magyarország évenkénti haszna, a teljes megfelelés időpontjától számítva 2020-ig minimálisan a GDP 2,2 százalékára prognosztizálható. Ez jóval több, mint az összes környezetvédelmi ráfordításnak a GDP százalékában becsült mai összege (1 százalék). Optimális esetben az arány jóval nagyobb lehet. (Megjegyzendő, hogy az egyes környezet- és természetvédelmi hasznok önmagukban nem érzékelhetők, egymással és más ágazati tevékenységekkel összefüggésben jelennek meg.)

A szigorú környezetvédelmi követelményeket támasztó közösségi jogszabályok teljesítéséből eredő hasznok különböző területeken jelentkezhetnek. A természeti erőforrások kisebb terheléséből fakadó várható *ökológiai előnyök* a következők:

- alternatív energia (biogáz, nap-, szél-, víz-, geotermikus energia) alkalmazása;
- az ökoszisztémák magasabb szintű védelme az unió NATURA-2000, faj- és élőhely-védelmi hálózata keretében, beleértve a Pannonicum-régió, a Kárpát-medence különleges növény- és állatvilágának megőrzését;
- a vizekbe bocsátott veszélyes anyagok kibocsátási határértékeit szabályozó szennyezés-csökkentési programok eredményei.

Az egészségügyi pozitívumok közé sorolhatók:

- a légúti betegségek és az idő előtti halálózási esetek számának csökkenése;
- a rákos megbetegedések és a születési rendellenességek visszaszorulása;
- a fertőzőes emésztőrendszeri megbetegedések számának fogyása;
- a környezet- és egészségkárosító lég-, illetve vízszennyezettség, továbbá a zajterhelés mérséklődése;
- a kezelési idők rövidülése, általánosságban az egészségügyi kiadások csökkenése;
- az allergének elleni szervezett, átgondolt és hatékony védekezés (parlagfűirtás).

A szociális hasznok körében a következők vehetők számításba:

- a kulturális örökség védelme;

- az ország kedvezőbb megítélése a jobb környezeti paraméterekből és a természeti értékekből fakadóan;
- a környezeti állapot változásából adódó általános lakossági közérzetjavulás;
- a környezetvédelmi szemlélet erősödése;
- új munkahelyek létesítése a környezetvédelmi ipar térnyerésének egyik eredményeként.

Környezetbiztonsági hasznot hoz, hogy a korábbi engedélyezési gyakorlatot – a szennyezéseket egyik környezeti elemből a másikba helyezték át – felváltja az integrált szennyezés-megelőzés és -csökkentés (IPPC). Ennek bevezetésével megakadályozható, hogy az országba kerüljenek már elavult, szennyező technológiák és tevékenységek, emellett növekszik a veszélyes üzemek biztonsága és az érintett területek környezetbiztonsága.

További átfogó jellegű előnyökkel jár a környezetorientált gazdasági szabályozási (támogatási és adó-) rendszer kiépítése; a fenntartható fejlődés célkitűzéseivel összhangban álló, modernebb technológiákat alkalmazó gazdasági szerkezet eredményezte hatékonyságnövekedés; a környezetvédelmi technológiák kutatása-fejlesztése előtt megnyíló nagyobb perspektíva; új piaci lehetőségek (környezetbarát termékek, környezetvédelmi ipar); az unió fejlesztési alapjaiból mobilizálható jelentékeny források a környezet- és természetvédelem, a vízügy területén.

A kifejezetten Magyarország számára prognosztizált előnyök sorában említhető, hogy amennyiben 2010-re sikerül megfelelnünk a levegő tisztaságának és a víz minőségének védelmére vonatkozó, valamint a hulladékgazdálkodást érintő uniós követelményeknek, akkor ez 2020-ig, tehát tíz év alatt nagy hasznot hozhat az országnak. Hasonló a helyzet a hulladéklerakókról szóló irányelv végrehajtásával: ebből – kiegészülve a hulladékok maximális feldolgozásával – a csatlakozó országok közül hazánknak származhat a legtöbb előnye.

2. Pénzügyi támogatások a csatlakozás után

Az uniós csatlakozást követően a környezetvédelmet támogató ISPA előcsatlakozási alap helyére a Kohéziós Alap lép. Az ISPA környezetvédelmi célokra fordítható, évi 44 millió eurós (2002. évi árfolyamon számolva 11 milliárd forintos) forrásai a Kohéziós Alap révén 2004-től számottevően bővülnek. Közvetett környezetvédelmi támogatás is várható az uniótól, mégpedig a regionális és – szerényebb mértékben – a vidékfejlesztési projektek keretében. A Regionális Fejlesztési Tanácsokban ehhez érvényesíteni kell a környezetvédelmi szempontokat.

Az ISPA, majd a Kohéziós Alap forrásaira épülő projektekben a végső kedvezm-

nyezettek (az önkormányzatok) finanszírozási kötelezettsége a teljes költség 10 százaléka. A fennmaradó 90 százalék a támogatási rátától függően (amely projektenként eltérő lehet) oszlik meg az uniós és a hazai költségvetés forrásai között. A Kohéziós Alapnál magasabb a támogathatóság felső határa, mint az ISPA esetében: a projekt elszámolható költségének akár 85 százalékára is rúghat, a különbözetet az állami költségvetésnek kell biztosítania. Magyarország a 2004–2006 közötti időszakban várhatóan 480 millió euró támogatásban részesül a Kohéziós Alapból. Ebből a keretből le kell vonni azt a 132 millió eurót, amely a már jóváhagyott és a jóváhagyásra váró ISPA-projektek (2006-ig előre beütemezett) éves lekötéseit fedezi. Amennyiben figyelembe vesszük a 2003-ban benyújtandó „Budapesti központi szennyvíztisztító telep és rávezető létesítményei” című projekt várhatóan 180 millió eurós közösségi támogatási költségét, akkor a 2004–2006-os periódusban hozzávetőleg 168 millió euró, vagyis évente átlagosan 56 millió euró támogatással számolhatunk a Kohéziós Alapból. Az eddigi tapasztalatok alapján elmondható, hogy egy-egy projekt költsége átlagosan 20–30 millió euró. Folyamatban van a 2004–2006 közötti időszakra szóló, a Kohéziós Alap igénybevételeire vonatkozó rövid távú stratégia vég-

legesítése. A benyújtandó környezetvédelmi projekteknek a stratégiából levezethetőnek kell lenniük. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium által jóváhagyott lista 20 projektjavaslatot tartalmaz ezekre az évekre. Ezek közül 5 kiemelt, 15 pedig tartalékként szerepel. A tervek szerint a Kohéziós Alapból a hulladék- és szennyvízkezelési projektek mellett a jövőben vízgazdálkodási és kármentesítési projekteket is finanszíroznak.

Magyarország a vizsgált időszakra a Strukturális Alapokból is támogatáshoz juthat, a Nemzeti Fejlesztési Terv környezetvédelmi és infrastruktúra operatív programja keretében. Ennek mértéke 289 millió euró lehet, ebből a környezetvédelem megközelítőleg 60 százalékban részesül. Az összeg lekötését az határozza meg, hogy mennyi és milyen méretű projektünket fogadják el.

3. A csatlakozás terhei, kritikus környezetvédelmi teendők

A környezetvédelmi célú beruházások terén mind a ma már 60–62 százalékot vállaló állami, illetve közszférára, mind a növekvő – mintegy 22–25 százalékot finanszírozó – magánvállalkozásokra és a költségek 8–10 százalékát közvetlenül viselő lakosságra terheltek ró, hogy megfeleljünk a környezetvédelmi követelményeknek. A csatlako-

zás utáni években több közösségi jogszabály alkalmazását meg kell kezdeni. Részben e periódusban, részben 2015-ben ér véget a hazánk által négy területen kért átmeneti mentességi időszak (a nagy tüzelőberendezésekből származó légszennyező anyagok kibocsátásának korlátozására kapott 2004 végén; a veszélyes hulladékok égetésére vonatkozó 2005. június végén; a csomagtöltőanyagok és hulladékaik hasznosítására, feldolgozására meghatározott 2005 végén; a települési szennyvízkezeléssel kapcsolatos 2015 végén).

Ahhoz, hogy megfeleljünk az uniós normáknak, a gazdasági tárca 2002 elején elkészült tanulmánya szerint hozzávetőleg 2700 milliárd forint értékű beruházásra van szükség. Ez nagyságrendileg megegyezik a 2500 milliárd forintos korábbi becsléssel. A kis- és középvállalkozások terheinek csökkentésére más minisztériumok mellett a környezetvédelmi és vízügyi tárca is támogatást nyújt. Az unió belső piaci szabályai szerint a vállalkozások nem részesülhetnek állami támogatásban (kivéve egyes mezőgazdasági támogatásokat), a csatlakozásig azonban még fennáll ez a lehetőség.

A környezetvédelmi, illetve a környezetvédelmet is célzó fontosabb irányelvek alapján kidolgozott végrehajtási tervekben, valamint a kimunkálандó regionális és helyi – levegőtisztasági és vízminőség-védelmi, hulladékgazdálkodási, zajcsökkentési – programokban foglalt beruházások terhe mellett a következő feladatokat és hatásokat is figyelembe kell venni (számolva például a gazdasági és társadalmi szereplőkre háruló áremelésekkel is).

A településeket közvetlenül érinti, hogy a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás érdekében minden lakott helyen meg kell valósítani a szervezett hulladékszállítást, a környezetvédelmi szempontból megfelelő színvonalú hulladékkezelést. Ahol lehet, ott a szelektív gyűjtést, vagy a szétváloga-

tást, majd a hasznosítást is meg kell oldani. Minden esetben feladat azonban az elszállítás, a hasznosítás, az újrafeldolgozás és az ártalmatlanítás. Ugyanez vonatkozik a települési szennyvizek elvezetésére (csatornázás) és kezelésére. Az unió víz-keretirányelve a meglévő szabályozásokat foglalja össze. Egyedülálló benne, hogy kimondja: 2015. december végére az európai vizek állapotának az egész Közösségben jónak kell lennie. Az ehhez kapcsolódó intézkedések is terhetek rónak majd a tagországra. Az uniós környezetvédelmi kibocsátási határértékek betartása egyes ipari ágazatokban és tevékenységek során gondot okozhat, így

elsősorban a vegy- és a gyógyszeriparban, de például a nagy tüzelőberendezések, a veszélyeshulladék-égetők, a száraz vegytisztítók, vagy az autófényezés vonatkozásában is. A tüzelő- és üzemanyagok minőségét érintő követelményeket az unió folyamatosan szigorítja, ez az érintett vállalatokra többletterhetek ró. Az elérhető legjobb technika (BAT) alkalmazása 2007. október végétől kötelező, ez a meglévő létesítményeknél igen jelentékeny beruházásokat igényel, míg az újonnan alakultak esetében már most is kötelező. Hosszabb távon azonban ennek révén növekszik a vállalatok, a kis- és középvállalkozások versenyképessége.

VII. Sajátos környezet- és természetvédelmi feladatok

1. Természetvédelem: értékek és tennivalók

Az elmúlt évtizedekben világszerte alapvetően megváltozott a természeti értékek védelmére vonatkozó szemlélet. A nyolcvanas években átalakult a korábbi „rezervátum-szemlélet”. Ennek értelmében továbbra is elsődleges fontosságú a nemzeti parkok, a táj- és természetvédelmi területek, illetve a földtani ritkaságok megőrzése, de emellett ott is szükség van az élővilág védelmére, ahol gazdálkodási tevékenység folyik. A nem védett területeken élő növények és állatok megőrzése ugyancsak fontos feladat, helyi, regionális és globális szinten egyaránt. Így alakult ki a biológiai sokféleség védelmének tágabb koncepciója. Ez magában foglalja az ökoszisztémák, a populációk, a fajok, a fajták és az ezek tulajdonságait meghatározó géntartalékok sokféleségét. Az ENSZ Környezet és fejlődés konferenciáján (Rio de Janeiro, 1992) fogadták el a biológiai sokféleségről szóló nemzetközi egyezményt. Az Európai Unió környezet- és természetvédelmi dokumentumaiban különös súlyt kap a biológiai sokféleség védelme. A természetvédelem – beleértve e tág koncepciót is – az a terület, ahol Magyarország fontos értékek-

kel képes gazdagítani az Európai Uniót. Nyugat-Európában az intenzív, szubvencionált mezőgazdálkodás, területhasználat következtében már jórészt megsemmisültek, eltűntek azok a természeti értékek, amelyek hazánkban még megtalálhatók. Így van még mit megőriznünk.

Hazánk növény- és állatvilága – a változatos élőhelyi, földtani és klimatikus adottságok miatt – nagyon gazdag. Mai ismereteink szerint Magyarországon ma mintegy 800 mohafaj, 2800 edényes növényfaj és 42 ezer állatfaj fordul elő. Ugyanakkor e fajok megközelítőleg 20–25 százaléka sorolható a veszélyeztetettek közé. Kárpát-medencei fekvésünk nemcsak sokszínűséget, hanem különleges egységet, egyediséget is hordoz. A pannon régiót (vagy Pannonicumot), ezt a sajátosan magyar bioregionális egységet mondhatjuk magunkénak. Az unió a pannon régiót önálló biogeográfiai régióként ismeri el, s ez azt is jelzi, hogy jelentős természeti tőkével járulunk hozzá a közösségi országok természetvédelmi értékeihez. A természetes élőhelyek közül hazánkban elsősorban a gyepek és a vizes területek biológiai sokfélesége érdemel említést, és ennek megfelelően védelmet. Természetvédelmi szempontból az ősgyepek a

legértékesebbek. A védett növények közül 170 faj él gyeptársulásban. A gyepeket alkotó növényekhez igen sok gerinctelen állat léte kötődik. Ezek közül számos fajnak – például a lepkéknek – meghatározott gazdanövénye van. Ha ez eltűnik a gyepből, vele együtt eltűnik az adott állatfaj is. A vizes élőhelyek elsősorban a síkvidéki területeken és a folyók árterében találhatóak. E területek gazdag növény- és állatvilágot tartanak el, a madárvonulások idején pedig leszálló- és pihenőhelyül szolgálnak a más országokból érkező madarak számára.

Ma Magyarország területének 9,2 százaléka egyedi jogszabállyal védett természeti terület, amely összesen 1414 egységből tevődik össze. Köztük van 10 nemzeti park, 36 tájvédelmi körzet és 140 országos jelentőségű természetvédelmi terület. A védett és fokozottan védett növényfajok száma – kibővülve az Európai Unióban védett fajokkal – 695, a gerinctelen állatoké 482, a gerinces állatoké 483, vagyis összesen 1660 faj áll védelem alatt. Ehhez jön még 6 hangyafaj hangyaboly építménye.

Az Európai Unió két speciális természetvédelmi irányelvet fogadott el. Az egyik az élőhelyek védelmét, a másik a madárvédelmet szolgálja. A jogharmonizáció során e direktívák elvei és kötelezettségei beépültek a hazai természetvédelmi jogszabályokba. A két irányelv érvényesítésére hirdette meg az unió a NATURA-2000 programot. Ez olyan területek hálózatát jelenti, ahol különleges élőhelyvédelmet kell megvalósítani, amely egyúttal a madárvédelmet is szolgálja. A hálózat egyes tagjai a meglévő természetvédelmi területeken találhatóak, mások pedig a még nem védett területeken vannak. Magyarországon már folyik a tartós megőrzésre javasolt területek listájának összeállítása. Ebben kutatóintézetek, egyetemi tanszékek, nemzeti parkok, valamint természetvédelmi társadalmi szervezetek vesznek részt. A 2002–2008 időszakra kidolgozott Nemzeti Természetvédelmi Alapterv célul tűzte ki a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program bővítését, és a NATURA-2000 hálózat létrehozását. A kidolgozás alatt lévő erdőstratégiában pedig világosan meg kell fogalmazni a társadalom erdőkkel kapcsolatos igényeinek nagymértékű változását, erősítve az erdők természetvédelmi, közjóléti szerepét. A hazai természetvédelem az elmúlt években jelentékeny uniós támogatásban részesült – elsősorban a PHARE-program keretében

–, amelyet a monitoring-rendszer korszerűsítésére, élőhely-rekonstrukciókra, valamint építési beruházásokra fordítottunk.

2. Környezetvédelmi és a vízügyi követelmények

A vegyi anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti kockázatok kezelésére vonatkozó előírások (Seveso II. irányelv) alapján már ebben az évben megkezdődött a veszélyes üzemek által benyújtott biztonsági jelentések vizsgálata. A katasztrófavédelmi hatóságok ennek alapján hozzák meg kötelező határozataikat a szükséges fejlesztésekről. A megfelelést szolgáló biztonsági intézkedések, valamint a belső védelmi tervek végrehajtásának becsült költsége eléri a 25 milliárd forintot. Az érintett vállalatok felelőssége, hogy a csatlakozásig megvalósuljanak a vállalt fejlesztések, beruházások. Legkésőbb 2004. január 1-jével, az erre vonatkozó program alapján megkezdődik az ezzel kapcsolatos ellenőrzési tevékenység.

Az integrált szennyezés-megelőzés és -csökkentés (IPPC) irányelvben megkövetelt legjobb elérhető technika (BAT) számottevő beruházási költségeket von maga után a meglévő létesítmények esetében, amelyeknek 2007-re meg kell felelniük az IPPC követelményeinek. E költségek azonban nehezen választhatók le az egyes szakterületi

szabályozások által támasztott követelményektől, ezért valójában csak azokkal együtt vehetők figyelembe.

Az egyre szigorodó szennyezettségi és szennyezőanyag-kibocsátási határértékek bevezetése miatt egyes tevékenységeket illetően szennyezés-csökkentő beruházásokat kell végrehajtani, vagy meg kell szüntetni a tevékenységet. Ezáltal munkahelyek szűnhetnek meg, egyes szektorokban pedig emelkedhetnek a lakossági árak.

A megelőzést, az egyes termékfajták anyagi összetételét szabályozó előírások megtartása ugyancsak lényeges környezetvédelmi feladatokkal jár. A környezeti veszélyek mérésélését és a termékek hulladékká válása utáni kezelésének biztonságát is szolgálja a gépjárművekben, az elektromos és elektronikai készülékekben, a csomagolóanyagokban és eszközökben, az elemekben és az akkumulátorokban felhasználható nehézfémek (higany, ólom, kadmium, hatvegyértékű króm) mennyiségének korlátozása. Ezek kötelező alkalmazása nagyban érinti az adott termékek gyártóinak tevékenységét, esetenként alapanyag-, termék- vagy technológiamódosítást, illetve váltást tesz szükségessé. A feltételeket ki nem elégítő termékek kiszorulnak a piacról.

A vízügy területén a legnagyobb jelentőségű és hatású uniós jogi eszköz a *víz-keretirányelv*. 2010-ig a tagországoknak a vízi

szolgáltatásokat illetően be kell vezetniük a költségarányos díjakat. Ez a lakosság széles rétegeit érintheti. A keretirányelv végrehajtása tehát nemcsak a vizek állapotát javítja, hanem a lakosságot érintően is befolyásolni fogja a víz árát. Emellett a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek kidolgozásakor (2006–2009) olyan intézkedéseket határoznak meg, amelyek hátrányosan érinthetik az adott terület lakosságát. Ilyen például a vízhasználat korlátozása, vagy a szennyezőforrások megszüntetésére vonatkozó kiegészítő intézkedések.

Külön kell szólni a települési szennyvizek kezeléséről. A 2000 fős vagy annál több lakosú településeken át kell venni az unió szennyvíz-elvezetési és -kezelési irányelvét. Ennek következtében a lakosság egy része – aki eddig nem fizetett a keletkezett szennyvíz után – vagy csatornadíjat lesz köteles fizetni, vagy korszerű egyedi szennyvíztisztító-pótló berendezéseket kell üzembe állítania.

3. Átmeneti mentességek

Az Európai Unió 2004. december 31. határidővel fogadta el a nagy tüzelőberendezések légszennyezőanyag-kibocsátásának korlátozására vonatkozó átmeneti mentességi igényünket. A jelenleg üzemelő ilyen berendezések közül néhány nem felel meg a követelmé-

nyeknek, ezeknél – az implementációs terveknek megfelelően – technológiai korszerűsítéseket, illetve pótlólagos beruházásokat hajtanak végre. Az előre jelezhető költségek: 2003-ban 5500 millió forint. A vállalatoktól bekért tájékoztatás szerint 2004 végére valamennyi nagy tüzelőberendezés esetében teljesíteni fogják az előírt határértéket.

A veszélyes hulladékok égetésével kapcsolatos előírások tekintetében az átmeneti mentesség 2005. június 30-ig szól. Azokat a veszélyeshulladék-égetőműveket és berendezéseket, amelyek pillanatnyilag nem felelnek meg az uniós követelményeknek (41 létesítmény), át kell alakítani az előírásoknak megfelelően. Az előre jelezhető költségek: 2003-ban 2000 millió forint. A megfelelés érdekében szükséges beruházások viszonylag magas költsége miatt 2004 végéig várhatóan több hulladékégetőt leállítanak.

A csomagolóanyagok és a csomagolási hulladékok hasznosításának, újrafelhasználásának átmeneti mentességi határideje 2005. december 31. A csomagolási hulladékok mintegy 35 százaléka hasznosul, az uniós követelmény viszont 50 százalék. Az arány betartását a hulladékgazdálkodási törvény is előírja, 2005. június 30-i határidővel. Tovább kell folytatni a begyűjtési és hasznosítási kapacitások kiépítését (ez a termékdíj-rendszerben már megkezdődött), különösen a műanyag- és a fémhulladékok,

illetve a kombinált csomagolóanyagok tekintetében. Az Országos Hulladékgazdálkodási Terv alapján a csatlakozásig kidolgozandó regionális és helyi tervek, szelektív hulladékgyűjtési és feldolgozási programok nyújtanak segítséget a teljesítéshez. Minden

környezetvédelmi felügyelőség dolgozik már a maga regionális tervén. Egyidejűleg 2003-ban tovább kell bővíteni a lakossági szelektív begyűjtési rendszert, amely lehetővé teszi a veszélyes hulladék elkülönítését a települési szilárd hulladéktól. A feldolgozó kapacitások szempontjából a papír és a fém csomagolási hulladékok esetében kisebb fejlesztésekre, illetve bővítésekre lehet szükség, míg az üveg, a műanyag és a társított csomagolások

hulladékait illetően elsősorban az alapanyag-előkészítő kapacitásokat kell fejleszteni.

A települési szennyvízkezelésre vonatkozó előírások teljesítéséről született a leghosszabb határidejű átmeneti menteségi megállapodás: ennek értelmében ezen közösségi előírásoknak 2015. december 31-ig kell eleget tenni. Elkészült a nemzeti települési szennyvíz-elvezetési és -tisztítási megvalósítási program, amelyet a 25/2002 (II. 27.) kormányrendelet hirdetett ki. Megjelent továbbá a szennyvíz-elvezetési agglomerációk lehatárolásáról szóló 26/2002 (II. 27.) kormányrendelet, valamint az adatszolgáltatási, jelentési kötelezett-

ségek előírásáról szóló 27/2002 (II. 27.) kormányrendelet. Ugyancsak elkészült a környezetbarát, egyedi, főként a kisebb települések szennyvízelhelyezésére vonatkozó szabályozás koncepciója. A fejlesztések elsősorban az önkormányzatokat érintik, de központi alapok (címezett és céltámogatások, egyéb állami pénzalapok), valamint közösségi és más külső források hozzájárulása nélkül a program nem valósítható meg. A költségek nagyságrendjét jelzi, hogy 2003-ban megközelítőleg 90 milliárd forint a tervezett forrás, és 2015-ig a számítások szerint évente átlagosan mintegy 70 milliárdot kell erre a célra fordítani.

VIII. További feladatok

A csatlakozási tárgyalások lezárásával és a csatlakozási szerződés aláírásával új szakasz veszi kezdetét az Európai Unióval való együttműködésben. A tényleges tagsági viszonyig terjedő időszakban, majd azt követően – a teljes jogú tagság első napjától kezdve – a környezetvédelemben is számos új feladatot kell majd elvégezni. Ezek nemcsak az állami szerveket érintik, hanem az önkormányzatokat, a vállalkozásokat és gyakorlatilag minden társadalmi érdekcsoportot, érdekképviselői szervezetet.

Az alapvető kormányzati feladatok tisztázása érdekében világosan kell látni, hogy az Európai Unió Tanácsa (a szakminiszteri Tanácsok, így például a Környezetvédelmi Tanács) intézményrendszerének működése sajátos rend szerint valósul meg, és ehhez Magyarországnak is alkalmazkodnia kell. Az évente több alkalommal megtartott tanácsi ülést – amelyen már a jogszabályokról vagy a jogszabály-módosításokról döntenek (egyre gyakrabban az Európai Parlament egyetértésének függvényében) – a Tanács munkacsoportjainak ülései előzik meg. Ezeket általában hetente tartják. E munkacsoportok az általuk véglegesnek ítélt tervezeteket az Állandó Képviselők Bizottsága (COREPER) elé terjesztik. A szakterületi,

ágazati témákkal az Állandó Képviselők Helyetteseinek Bizottsága, a COREPER I. foglalkozik, az átfogó összefüggésekkel pedig a COREPER II. Mindkét bizottság ugyancsak hetenként ülésezik, nemegyszer több napon át. A közösségi jogrend környezetvédelmi fejezetével a COREPER I. foglalkozik. E területekben aktív magyar részvételre van szükség, hiszen a tagországok el is várják, hogy már a tényleges csatlakozás dátuma, tehát 2004. május 1. előtt minden tervvel kapcsolatban kifejtjük álláspontunkat. Érdekeink is ezt követelik meg.

2002. decemberében, Koppenhágában az Európai Tanács befejezettnek nyilvánította a tárgyalásokat, és deklarálta: a csatlakozásig terjedő átmeneti szakaszban a csatlakozó országokat is be kell vonni a dokumentumtervezetekről folyó vitákba, valamint a döntéselőkészítésbe. Az ezt célzó Interim-megállapodás 2002. december 19-én lépett hatályba. Erre alapozva a Külügyminisztérium kidolgozta az Interim egyeztetési rendszer hazai megfelelőjét, amelynek keretében a Brüsszélből érkező dokumentumtervezeteket – a közösségi jogrend erre vonatkozó fejezetének gondozásában első helyen illetékes minisztériumok koordinálása mellett – véleményezni

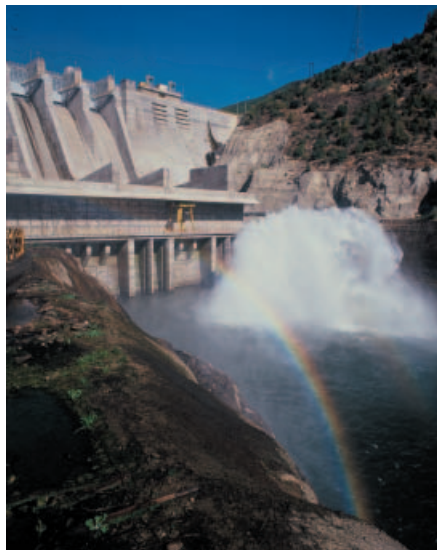
kell. Ez olyan betanulási folyamat, amelyben a környezetvédelmi és vízügyi tárca is részt vesz.

A tanácsi körbe csak olyan dokumentumtervezetek kerülnek, amelyeket az Európai Bizottság kezdeményez. A Bizottság felügyelete alatt, a jogrend környezetvédelmi fejezetéhez kapcsolódva több mint 40 szakbizottság működik (amelyek évente 140 ülést tartanak). Magyarországnak fel kell készülnie arra, hogy megszervezze és részben finanszírozza az ezeken való részvételt. Az üléseken részt vevőket el kell látni a szükséges háttéranyagokkal és ad hoc információkkal. A tanácsi és a szakbizottságok ülésekre gyakran néhány órán belül kell szállítani a megkívánt adatokat, s ehhez itthon gyors reagálásra képes apparátusra van szükség.

A fentiekből nyilvánvaló, hogy az Európai Unió legkülönbébb – például környezet- és természetvédelmi, vízügyi – munkatestüeteibe jól képzett, érdekvédelemre képes, megfelelő nyelvtudással felvértezett szakértőket kell delegálnunk a csatlakozási szerződés aláírását követő naptól kezdődően. Ezt egyrészt a hazai érdekek képviselője teszi szükségessé, másrészt az unió jogos, minden tagországgal szembeni igénye. A Külügyminisztérium, a Miniszterelnöki Hivatal, a Belügyminisztérium – az Európai Bizottság és az egyes tagállamok kezdeményezte projektekre is támaszkodva – évek

óta gondot fordít olyan továbbképzések szervezésére, amelyek keretében az említett ismeretek elsajátíthatók. Ezek kiegészítéseként a tárcáknak is erőfeszítéseket kell tenniük. Az Országos Környezetvédelmi Tanács, mint a kormány tanácsadó testülete, rendszeresen és folyamatosan foglalkozni kíván a csatlakozással járó környezetvédelmi kötelezettségek teljesítésének helyzetével. Mindez azonban csupán az általános alapok megteremtéséhez elég.

A további feladatok azonban nemcsak a kormányzati szereplőket érintik. Az önkormányzatok és a vállalatok (köztük a kis- és középvállalkozások) szakembereinek,

valamint az országgyűlési képviselőknek egyaránt figyelemmel kell kísérniük az egymáshoz kapcsolódó hazai és közösségi jogszabályokat, valamint a szakpolitikákat érintő fejleményeket, azok bevezetési, alkalmazási következményeit. A joganyag keretében különös figyelmet érdemelnek a csatlakozásig még kiadandó hazai jogszabályok. A kormányrendeletek körében érdemes kiemelni a jelentősebb tervek és programok környezeti hatásainak vizsgálatáról szólót; a hulladékok statisztikájáról rendelkezőt; a vizekkel kapcsolatos közösségi politikát megfogalmazó víz-keretirányelv átvételéről szólót. A miniszteri rendeletek közül megemlítendő az egyes légszennyező anyagok országos összkibocsátási határértékeiről szóló; a roncsautók leadásának, bontásának, újrafeldolgozásának szabályairól rendelkező; az azbeszt okozta környezetszennyezés megelőzéséről és csökkentéséről szóló; valamint a víz-keretirányelvről szóló kormányrendelet végrehajtásáról rendelkező.

A közösségi irányelvek átvétele, illetve a rendeletek csatlakozástól kezdődő közvetlen alkalmazása „soha véget nem érő” folyamat. Figyelemmel kell kísérni az új közösségi jogszabálytervezeteket, amelyek alapján felkészülhetünk a tennivalókra, bizonyos mértékig

megtervezhetjük a szükséges fejlesztéseket. A jelenlegi tervezetek egy része hatályos irányelvek módosítását célozza, előkészületben vannak azonban új szabályozások is. A környezetvédelem területén ilyen a csomagolásról és annak hulladékairól szóló irányelv szigorítása, 2008-as határidővel. Ennek keretében visszaszorult a csomagolási hulladékok égetéses (hőnyeréssel járó) hasznosítása, míg megnövekszik az újrafeldolgozás előírt aránya. Egy másik módosítás a vegyi anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti kockázatok kezelésével, a balesetek következményeinek mérséklésével foglalkozó (Seveso II.) irányelvre vonatkozik. Tárgykörét több, az utóbbi években előfordult baleset tapasztalatai alapján terjesztik ki (például egyes bányászati tevékenységekre). Az új közösségi környezetvédelmi jogszabályok közül különösen fontos a hulladékká vált elektromos és elektronikus készülékek feldolgozását, ártalmatlanítását szabályozó, már megjelent irányelv; a vele egyidejűleg kiadott, az ilyen készülékek veszélyesanyag-tartalmát korlátozó irányelv; egy harmadik tervezete, amely az igen sokféle jelentéstételi kötelezettség egyszerűsítését és egységesítését célozza; és egy negyedik, a környezeti károkozásért viselendő polgári jogi felelősségről.

IX. További információforrások

Európai Bizottság

http://www.europa.eu.int/comm/dgs/environment/index_en.htm

Miniszterelnöki Hivatal

www.kancellaria.gov.hu

Külügyminisztérium

www.kum.hu

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium

www.ktm.hu

Hazai környezeti adatközpont

(GRID-Budapest)

www.ktm.hu/gridbp/default.htm

Szakirodalom

Környezet- és Természetvédelmi Lexikon, 2002. (főszerkesztő: Láng István)

Kalauz az EU fenntarthatósági politikájához, 2002. (szerk.: Sándor Judit) – Az Európai Unió 6. környezetvédelmi akcióprogramja

Nemzetközi együttműködés a fenntartható fejlődés jegyében, 2002. (szerk.: Faragó Tibor) – Az Európai Unió Fenntartható Fejlődési Stratégiája

Az Európai Unió környezetvédelmi szabályozása, 2001. (sorozatszerkesztő: Bándi Gyula) – Az Európai Unió joganyagának környezetvédelmi fejezete

EU-integráció: Környezetpolitika és környezetvédelem – a Magyar Természetvédek Szövetsége gondozásában havonta megjelenő hírlevél az unió és a hazai felkészülés legújabb fejleményeiről, az időszéri feladatokról

Az Európai Bizottság 2001-ben tanulmányt készített arról, hogy milyen előnyökkel számolhat Magyarország, ha megfelel a szigorú környezetvédelmi követelményeket támaztó közösségi jogszabályoknak. A prognózis szerint a teljes megfelelés időpontjától számítva 2020-ig hazánk évenkénti haszna minimálisan a GDP 2,2 százalékára rúg majd. Ez jóval több, mint az összes környezetvédelmi ráfordításnak a GDP százalékában becsült mai mértéke, amely 1 százalékot tesz ki. Optimális esetben ez az arány akár a többszörösét is elérheti. A teljesítéséből eredő pozitívumok különböző területeken jelentkehetnek. A természeti erőforrások kisebb terheléséből

Dr. Láng István
akadémikus
az Országos Környezet-
védelmi Tanács elnöke

Dr. Faragó Tibor
főcsoportfőnök
Környezetvédelmi és
Vízügyi Minisztérium

Dr. Schmuck Erzsébet
helyettes államtitkár
Környezetvédelmi és
Vízügyi Minisztérium

Dr. Zoltai Nándor
főosztályvezető
Környezetvédelmi és
Vízügyi Minisztérium

fakadóan ökológiai előnyökkel számolhatunk, de hosszan sorolhatnánk az egészségügyi pozitívumokat, a szociális és környezetbiztonsági hasznokat is. E füzetben jó minőségű vízről és tisztább égboltról, hulladék és szemét nélküli településekről, okosan kiépített csatornahálózatról olvashatunk, és a közmegegyezést tükröző jogszabályokról, tehát ösztönző társadalmi fegyelemről, amelynek egyetlen eredménye van és lesz: a rendezettebb világ. Ahol egészségesebben és jobban lehet élni.